

- story of standard English and its enemies*. London: Faber and Faber.
- KHEMIRI, JONAS HASSEN 2003: *Ett öga rött*. Stockholm: Norstedts.
- MILROY, JAMES – MILROY, LESLEY 1985: *Authority in language: Investigating language prescription and standardisation*. London: Routledge.
- MUGGLESTONE, LYNDA 2003: *Talking proper: The rise of accent as social symbol*. Oxford: Oxford University Press.
- SHARMA, LEENA 2004: Hän. Jonas Hassen Khemiri. – *Suomen Kuvalehti* 31 s. 50–53.
- TRENCH, RICHARD CHEVENIX 1851: *On the study of words*. London: Dent.
- VOLOŠINOV, VALENTIN 1973: *Marxism and the philosophy of language*. London: Seminar Press.

POHDINTOJA KIELESTÄ JA KONTEKSTISTA

Mark Garner *Language: An ecological view*. Contemporary studies in descriptive linguistics I. Oxford: Peter Lang 2004. 260 s. ISBN 3-03910-054-8.

Garnerin teos *Language: An ecological view* aloittaa uuden julkaisusarjan, jonka tarkoituksena on esitellä muillekin kuin kielentutkijoille tuoretta ja omaperäistä deskriptiivisen kielitieteen tutkimusta, koulukunnasta riippumatta. »Deskriptiivisen kielitieteen» käsitettä ei sarjan esittelytekstissä määritellä eikä ongelmallisteta. Teoksen kirjoittaja on taustaltaan englannin kielen opetuksen ja soveltavan tutkimuksen (viestintä, oikeuslingvistiikka) asiantuntija, mutta teos itsessään on enemmän yleistä taustapohdiskelua kuin minkään kielenilmiön empiiristä kuvausta.

Johdannossa Garner määrittelee kirjansa kohderyhmäksi »kielenharjoittajat» (*language practitioners*), hajanaisen ja selkeää nimikettä vailla olevan ryhmän, johon kielentutkijoiden lisäksi kuuluu kielen ja kielenkäyttötaitojen opettajia, kääntäjiä ja laaja kirjo muita teksti-, viestintä- ja puhetyöläisiä lääkäreistä juristeihin. Monet näistä ovat etsineet käytännön ongelmiinsa apua kielitieteestä mutta »löytäneet ehtyneen lähteen»: lingvistiikan tutkimuskohteena on

abstraktio, josta juuri heitä kiinnostavat puolet on rajattu pois.

Ekologinen näkökulma kieleen on Garnerin mukaan viime kädessä kielen palauttamista niihin yhteyksiin, joissa se toimii ja joissa sitä tarvitaan. Termi *ekologia* ei siis tässä suoranaisesti liity nykyään yleisimpään käyttöyhteyteensä, ihmisen ja luonnon suhteeseen, vaikka maapallon nykyisen ympäristökriisin nostattama länsimaisen rationaalisuuden ja tieteellisen ajattelun kritiikki voidaankin nähdä yhtenä ekologisen lingvistiikan taustavoimana. Kielen ekologia voidaan ymmärtää metaforisesti, ajattelemalla kieliä ja kieliyhteisöjä organismeina ja populaatioina, mutta tämä metafora ei Garnerin mukaan riitä perustaksi toimivalle teorialle tai tutkimussuunnalle. Ei-metaforisesti ymmärretty kielen ekologia on yksinkertaisesti kätevä nimike ajattelutavalle, jossa kieli nähdään holistisesti — vuorovaikutuksena, dynaamisena ja yhteisöllisenä ilmiönä, jota ei voi tarkastella irrotettuna ympäristöstään.

Selvitelyään ekologian käsitettä Garner omistaa seuraavat luvut yksityiskohtaisem-

malle ekologisen kielitieteen kuvailulle. 1900-luvun valtavirtakielitieteen taustaole-
tuksat kielestä ainutlaatuisena (geneettises-
ti määräytyvä), sääntöpohjaisena ja auto-
nomisena ilmiönä saavat osakseen kriittisen
käsittelyn, joka on miellyttävän helppolukui-
nen ja selkeä (vaikka ei, kuten Garner itse-
kin jo esipuheessa myöntää, sisältäne täysin
uusia tai ennen esittämättömiä oivalluksia).

Vaihtoehdoksi perinteiselle näkemyk-
selle Garner tarjoaa yhteisölähtöistä kuvaa
kielestä. Jos kieli onkin viestintää, viestintä
ei ole sääntöperustaista informaation pa-
ketoimista ja purkamista vaan kollektiivis-
ta ja monisuuntaista, jatkuvasti virheille al-
tista merkitysten rakentamista osana ihmis-
yhteisön toimintaa. Kielen rakenne ei ole
itsenäinen sääntöjärjestelmä vaan toiminta-
tapojen toistumisesta ja ryhmittymisestä
rakentuva kuvio, jollainen on muutenkin
tyypillinen ihmisen käyttäytymiselle.

Ilman kulttuurisesti rakennettua »kie-
leyttä» (*linguageness*), ilman kielten stan-
dardointia ja kielioppien rakentelua kielen-
käyttäjät eivät Garnerin mielestä edes osaisi
erottaa kielen valintaa muun puhettavan tai
-tyylin valinnasta saati irrottaa kieltä sen
käyttöympäristöstä. Garner on kenttätutki-
muksissaan Australian kielten parissa koke-
nut samantapaista kuin esimerkiksi M. A.
Castrén kuuluisan anekdootin mukaan sa-
mojedi-informanttinsa kanssa: kielenopas
ei suostu tuottamaan »kieliopillista» mutta
hänen kannaltaan semanttisesti tai prag-
maattisesti mieleöntä lausetta, koska käyt-
tötärpeestaan riippumatonta »kieltä» ei hän-
nelle ole olemassa.

Sisällökkäimmillään Garnerin kirja on
liikkuessaan niin sanotun soveltavan kieli-
tieteen, etenkin kielen opetuksen ja ohjai-
lun alueella. Suuri osa tämän alueen ongel-
mista on helpompi ymmärtää (joskaan ei
välttämättä ratkaista), kunhan lakataan nä-
kemästä kieli autonomisena sääntöjärjestel-
mänä, »kielioppina». Koska kielen koko to-

dellisuus ei mahdu mihinkään opetettavis-
sa olevaan säännöstöön, kielioppien keksi-
tyt esimerkkilauseet eivät kuvaa todellista
kieltä sen enempiä kuin Monopoli-peli
liike-elämää kokonaisuudessaan, eikä oppi-
tunneilla hankittu kieliopin hallinta takaa
sujuvaan kielen tuottamiseen tai varsinkaan
ymmärtämiseen tarvittavia taitoja. Tämä
tuntuu monelle asiaan vähänkin perehty-
neelle lukijalle itsestään selvältä. Garner
väittää, että ääntämisen opetus on yhä kie-
lenopetuksessa lapsipuolen asemassa,
ekstralingvivististä kommunikaatiotaidoista
(kuten eleistä ja ilmeistä) puhumattakaan,
ja että arkikeskusteluja jäljittelevät kielihar-
joitukset (»Hei! Mikä sinun nimesi on?
Minun nimeni on...») on usein laadittu yrit-
tämättäkään ottaa huomioon sitä, miten to-
delliset kielenpuhujat esimerkiksi tutustu-
mistilanteessa kieltä käyttävät.

Tässä tämän teoksen mielenkiintoisin
anti onkin: se osoittaa epäsuorasti, miten
rajoittunut ja hajanainen kuva ammattiling-
vistillekin on voinut sekä soveltavasta kieli-
tieteestä että sen teoriataustasta syntyä. Gar-
nerin käsittelyssä kielenopetuksen pitkät
perinteet, teorioiden kirjo ja metodien mo-
ninaisuus redusoidutvat kahteen päälähesty-
mistapaan (jotka ovat GTM eli *grammar-
translation method* ja ALM eli *audio-
lingual method*). Vielä ongelmallisemmalta
tuntuu koko kielen ekologian teorian etsin-
tä. Tälle omistetussa jaksossa (»Towards a
theory of language ecology») eritellään laa-
jalti koko »kielen ekologia» -käsitteen isän
Einar Haugenin (Dil 1972) alkuperäisiä aja-
tuksia sekä Harald Haarmannin (1986) poh-
dintoja kielestä ja etnisyydestä, mutta mel-
koinen osa viime vuosikymmenten konnek-
tionistisesta kielitieteestä ja sen sekä kriit-
tisestä että teoreettisesta potentiaalista jää
käsittelemättä. Garnerin kirjasta puuttuvat
viittaukset esimerkiksi viimeaikaiseen kes-
kusteluun kielellisestä relativismista tai kie-
len »palauttamisesta yhteyteensä» (*recon-*

necting language, ks. esim. Simon-Vandenberg ym. 1997; *funktionaalista kielitiedettä* ylipäättään ei löydy edes teoksen asiahakemistosta). Samoin siitä puuttuvat sekä Mühlhäuslerin (2003) esittämä laaja katsaus eri kielitieteen suuntauksissa jo 1800-luvulta lähtien esitettyihin ekologiisiin näkemyksiin että Croftin (2000) evolutionaarisen muutoksen malli, joka sekä rakentaa yhteyksiä biologisten organismien ekologian ja kielitieteen välille että tarjoaa taidokkaan teoriataustan kielen sosiaalisen ulottuvuuden kuvaamiselle. Näin myös kielen ekologian teorian kehittäminen jää aivan luonnosmaiselle asteelle. Monista arvokkaista ja kiintoisista huomioistaan huolimatta *Language: An ecological view* piirtää kuvan kielitieteestä, joka 1900-luvun autonomististen harharetkien jälkeen on ikään kuin vasta aloittamassa paluuta juurilleen ja kielen todellisuuteen. Tämä kuva ei onneksi täysin vastaa totuutta. ■

JOHANNA LAAKSO

Sähköposti: johanna.laakso@univie.ac.at

LÄHTEET

- CROFT, WILLIAM 2000: *Explaining language change: An evolutionary approach*. London: Pearson Education.
- DIL, A. S. (toim.) 1972: *The ecology of language: Essays by Einar Haugen*. Stanford: University Press.
- HAARMANN, HARALD 1986: *Language in ethnicity: A view of basic ecological relations*. Berlin: Mouton de Gruyter.
- MÜHLHÄUSLER, PETER 2003: *Language of environment, environment of language: A course in ecolinguistics*. London: Battlebridge.
- SIMON-VANDBERGEN, ANNE-MARIE – DAVIDSE, KRISTIN – NOËL, DIRK (toim.) 1997: *Reconnecting language: Morphology and syntax in functional perspectives*. Amsterdam studies in the theory and history of linguistic science, Series 4: Current issues in linguistic theory 154. Amsterdam: Benjamins.

UUSI KIELIOPPI SAKSALAISILLE SUOMEN OPISKELIJOILLE

Eva Buchholz *Grammatik der finnischen Sprache*. Bremen: Hempen Verlag 2004. 202 s. ISBN 3-934106-40-4.

Suomen kielen suosio saksankielisissä maissa on tasaisessa kasvussa, mikä näkyy erityisesti yliopistojen suomen kursien kävijämäärissä. Saksankielistä oppimateriaalia on kuitenkin yliopisto-opiskelijoille tarjolla vähän. Esimerkiksi kielioppina käytetään lähinnä Karlssonin kielioppia *Finnische Grammatik* (2000), jota voisi luonnehtia deskriptiiviseksi. Nyt kä-

sillä oleva Eva Buchholzin suomen kielioppi asettuu kilpailemaan osin samoista markkinoista, mutta sen valitit suomen opiskelijan apuvälineenä ovat selvät: se on tiivis pedagoginen kielioppi, joka on kirjoitettu nimenomaan saksankieliselle lukijakunnalle. Kirjoittajan sanoin se pyrkii kuvaamaan suomen kirjoitetun standardikielen yleiset ja olennaiset kieliopilliset raken-